

JOURNAL OF RESEARCH
IN EDUCATION AND SOCIETY
EĞİTİM VE TOPLUM
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
e-ISSN:2458-9624

Cilt: 8 Sayı: 2 Sayfa Aralığı: 280-294 e-ISSN: 2458-9624 DOI: 10.51725/etad.971177

RESEARCH

Open Access

ARAŞTIRMA

Açık Erişim

Temel Eğitim Programlarında Dijital Okuryazarlık*

Digital Literacy in Primary Education Curricula

Nilgün Altun, Gülgün Bangir Alpan

ÖZ

Bu araştırmada, Temel Eğitim Programları dijital okuryazarlık bağlamında incelenmiştir. Nitel araştırma deseni benimsenen çalışmada veri toplama tekniği olarak doküman analizi kullanılmıştır. Araştırmanın veri kaynağını; temel eğitim Türkçe, matematik, fen bilimleri, sosyal bilgiler ve hayat bilgisi dersi öğretim programları oluşturmaktadır. Öğretim programlarının seçiminde ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt, derslerin okullarda haftada en az 3 ders saati işleniyor olmasıdır. Bu araştırmada öğretim programlarının tema ve kategorileri, "bağlam, kazanım, eğitim durumları ve ölçme-değerlendirme"dir. Analiz birimi olarak da "kelimeler ve ilgili paragraflar" belirlenmiştir. Doküman incelemesinden elde edilen veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. Araştırma sonucuna göre öğretim programlarının bağlam boyutunda dijital okuryazarlığın "dijital yetkinlik" olarak yer aldığı; kazanım boyutunda dijital okuryazarlık becerisiyle ilgili kazanımların bulunduğu, Türkçe, sosyal bilgiler, hayat bilgisi dersi öğretim programında diğer öğretim programlarına göre dijital okuryazarlığa daha çok yer verildiği görülmüştür. Sosyal bilgiler öğretim programında tüm sınıf seviyelerinde dijital okuryazarlık becerilerine ilişkin düzenli kazanımların olduğu, ayrıca fen bilimleri öğretim programının dijital okuryazarlık bağlamında en az kazanıma sahip öğretim programı olduğu belirlenmiştir. Fen, Türkçe ve sosyal bilgiler öğretim programında eğitim durumları boyutunda dijital okuryazarlık becerilerine yer verildiği ortaya çıkmıştır. Eğitim durumları boyutunda, matematik ve hayat bilgisi dersi öğretim programında, ölçme ve değerlendirme boyutunda ise hiçbir programda dijital okuryazarlığa yer verilmediği ortaya çıkmıştır.

ABSTRACT

This research was carried out in order to examine the Primary Education Curricula within the context of digital literacy. In the research, qualitative research design was adopted and document analysis was used as the data collection technique. Data source of the research consists of the following elementary level curricula: Turkish, mathematics, science, social studies and social science. The criterion sampling method was used in the selection of curricula. In this study, the themes and categories of the curricula are "context, attainment, educational status, and assessment and evaluation". "Words and related paragraphs" were determined as the units of analysis. The data obtained from the document analysis were analyzed by content analysis. According to the results of the research, digital literacy is included as "digital competence" in the context dimension of the curricula; in the goal dimension, there are goals related to digital literacy skills, digital literacy is included in the Turkish and social studies curricula more than other curricula, in social science curriculum, it is determined that there are regular objectives in digital literacy skills all class levels and, in addition, the science curriculum is the curriculum with the least objectives in the context of digital literacy. It has been revealed that digital literacy skills are included in the science, Turkish and social studies curriculum education situations, but no data related to digital literacy is found in the mathematics and social science curricula. In the measurement and evaluation dimension, it was revealed that digital literacy was not included in any of the curricula.

Yazar Bilgileri

Nilgün Altun

Öğretmen, Milli Eğitim
Bakanlığı, Ankara, Türkiye
nilgunaltun86@gmail.com

Gülgün Bangir Alpan

Prof. Dr., Gazi Üniversitesi,
Ankara, Türkiye
bangir@gazi.edu.tr

Makale Bilgileri

Anahtar Kelimeler

Dijital okuryazarlık
Temel eğitim
Eğitim programı

Keywords

Digital literacy
Primary education
Curriculum

Makale Geçmişi

Geliş: 13/07/2021

Düzeltilme: 02/11/2021

Kabul: 04/11/2021

Atıf için: Altun, N. ve Bangir-Alpan, G. (2021). Temel eğitim programlarında dijital okuryazarlık. *JRES*, 8(2), 280-294. <https://doi.org/10.51725/etad.971177>

Etik Bildirim: Bu çalışmanın veri kaynağını sadece dokümanlar oluşturmaktadır. Bu nedenle bu çalışma etik kurul kararı gerektirmemektedir.

* Bu çalışmanın bir kısmı birinci yazar tarafından, Prof. Dr. Gülgün Bangir Alpan'ın danışmanlığında hazırlanan yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Giriş

“2020 Dijital Raporu”na göre; dünya nüfusunun %59’u internet, %49’u sosyal medya, %67’si mobil internet kullanıcısıdır. İnternet kullanıcılarının %92’si ise mobil cihaz kullanmaktadır. Aynı raporda Türkiye nüfusunun %74’ünün internet, %92’sinin mobil internet, %64’ünün sosyal medya kullanıcısı olduğu görülmektedir (Kemp, 2020). Bu oranlar dünyada ve Türkiye’de dijital iletişimin yayılımının arttığını göstermektedir. Dijital iletişimin niceliği ve niteliği dijital okuryazarlıkla ilişkilidir. Dijital okuryazarlık, birtakım karmaşık, bilişsel, sosyolojik ve duygusal becerileri içermektedir. Bu beceriler kullanıcıların dijital ortamdaki etkinlik derecesini belirlemektedir. Ekranlardaki grafiksel yönergeleri okumak, dijital ortamda yeni işlevsel materyaller oluşturmak, bilginin niteliğini ve geçerliliğini değerlendirmek dijital okuryazarlık etkinlikleri kapsamındadır. Dijital okuryazarlık, kullanıcı odaklı bir yaklaşım olarak dijital ortamdaki öğrenme etkinliklerinin niteliğinin değerlendirilmesinde de bir ölçüt olarak görülebilir (Eshet, 2004). Dijital okuryazarlık, bilgisayar okuryazarlığı, elektronik okuryazarlık, internet okuryazarlığı, ağ okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı, görsel okuryazarlık ve medya okuryazarlığı ile iç içe girmiş bir kavramdır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişmeler, çoğu zaman birbirini tamamlayan özeld farklılıkları bulunan yeni okuryazarlık kavramlarının ortaya çıkmasına zemin oluşturmuştur. Sınırları birbirine dayanan farklı okuryazarlık becerilerinde kişiler, ilgili kaynaklardaki bilgiyi yalnızca okuyup yazabilen değil, bu bilgiyi özümseyerek yorumlayabilen ve kendi anlamlarını oluşturma becerisine sahip olan bireylerdir (Kurt, 2010). Dijital okuryazar olmak bireysel farklılıklarla, öz yaşantılarla, ilgi ve eğitim yaşantıları ile yakından ilişkilidir. Bu bağlamda bireyleri tanımlamada dijital yerli ve dijital göçmen kavramları ile karşılaşılmaktadır.

Çoğunluğu gençlerden oluşan dijital yerli nesil “app kuşağı” olarak adlandırılmaktadır. App kuşağı gençleri, çoğu yetişkinin karmaşık bulacağı akıllı telefon ve tabletler için tasarlanan uygulamaları yaşamlarının bir parçası olarak görmektedirler (Gardner ve Davis, 2014, s. 22). Yaşamının merkezinde çevrimiçi ortamların ve yeni teknolojilerin yer aldığı, günlük işlerini teknoloji ile yürüten dijital yerliler için karmaşık dijital görevler sıradan, basit işlerdir. Dijital yerli kavramı, doğduklarında kendilerini teknoloji ortamının içinde bulan, erken yaşlarda teknolojiyle tanışan, bu yönde yeni bir öğrenme dili oluşturan yeni nesil bireyleri ifade etmektedir (Oblinger ve Oblinger, 2005; Pedró, 2006; Prensky, 2001a, 2001b). Dijital yerliler bu çağın teknolojileri ile yaşamaya başlamıştır. Ancak yerli de olsalar dijital ortamı etkili, anlamlı ve etik olarak kullanma konusunda eğitime ihtiyaçları vardır. Dijital göçmenler ise dijital yerlilerin aksine yeni teknolojilerle sonradan tanışan ancak dijital dünyada kendi yolunu bulmaya çalışan bireyler (Palfrey ve Gasser, 2008, s. 4) olduklarından dijital okuryazarlığın gerektirdiği karmaşık dijital görevleri gerçekleştirmede genellikle zorlanmaktadır.

Bu çağda dijital yerli ya da göçmen tüm bireylerin iş ve günlük yaşamını başarılı bir şekilde sürdürebilmeleri için 21. yüzyıl becerilerine sahip olmaları gerekmektedir. 21. yüzyıl becerileri etkili iletişim becerileri, öğrenmeyi öğrenme, sosyal beceriler, iş birliği, eleştirel düşünme, problem çözme, bilgiye ulaşabilme, kullanabilme ve yorumlayabilme, yaşam boyu öğrenme becerileri olarak tanımlanmaktadır (Bates, 2002, s. 7). Adı geçen bu becerilere sahip olabilmek için dijital okuryazar olmak ve yenilikçi olmak önceliklidir. Bu sebeple çağın eğitim politikalarında, eğitim programlarında, eğitim kurumlarının yapı ve işlevlerinde değişen koşullara göre yenilikler gerçekleştirmek kaçınılmazdır (Erişti, 2010, s. 1-18; Genç ve Eryaman, 2015; Stephens ve Keqiang, 2014; Voogt ve Roblin, 2012). Çağın toplumsal ve ekonomik koşullarında başat ve etkili rol alabilecek bireyler yetiştirebilme hedefi eğitim politikalarının gözden geçirilmesi gereğini doğurmaktadır. Eğitim reformlarının ve politikalarının uygulama alanlarından biri de öğretim programlarıdır. Bilim ve teknolojideki gelişmeler

ile bireylerin, toplumun ve ekonominin ihtiyaçlarında oluşan değişmeler doğrultusunda Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2017 yılında 45 öğretim programı güncellenmiştir.

Öğretim programlarında, kazanımlar kapsamındaki temel beceriler Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi esas alınarak hazırlanmıştır. Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi (TYÇ);“Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi (AYÇ) ile uyumlu olacak şekilde tasarlanan; ilk, orta ve yükseköğretim dâhil mesleki, genel ve akademik eğitim ve öğretim programları ve diğer öğrenme yollarıyla kazanılan tüm yeterlilik esaslarını gösteren ulusal yeterlilikler çerçevesidir.” (Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinin Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 2015). Türkiye Yeterlilik Çerçevesi’nde sekiz anahtar yetkinlik bulunmaktadır. Bunlar; “ana dilde iletişim”, “yabancı dillerde iletişim”, “matematsel yetkinlik” ve “bilim/teknolojide temel yetkinlikler”, “dijital yetkinlik”, “öğrenmeyi öğrenme”, “sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler”, “inisiyatif alma ve girişimcilik algısı”, “kültürel farkındalık ve ifade” şeklinde sıralanmıştır. Bu araştırmanın konusu olan dijital okuryazarlık becerisi “dijital yetkinlik” kapsamındadır. Dijital yetkinlik alanına ilişkin güncellenen tüm öğretim programlarındaki açıklama şöyledir:

İş, günlük hayat ve iletişim için bilgi iletişim teknolojilerinin güvenli ve eleştirel şekilde kullanılmasını kapsar. Söz konusu yetkinlik, bilgiye erişim ve bilginin değerlendirilmesi, saklanması, üretimi, sunulması ve alışverişi için bilgisayarların kullanılması ayrıca internet aracılığıyla ortak ağlara katılım sağlanması ve iletişim kurulması gibi temel beceriler yoluyla desteklenmektedir (MEB, 2018a, 2018b, 2018c, 2018d, 2018e, s. 5).

Açıklamaya bakıldığında, Millî Eğitim Bakanlığının öğretim programlarıyla, dijital okuryazarlık becerisinin kazandırılmasını hedeflediği görülmektedir. Bu durumda öğretim programlarında dijital okuryazarlık becerisine yeterince yer verilmesi beklenmektedir. Özellikle ilkökul 1, 2, 3 ve 4. sınıf ile ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıfı kapsayan temel eğitim programlarında dijital okuryazarlık becerisine yer verilmesi zamanlama açısından ayrıca önemlidir. Bu programların adı geçen hedefi gerçekleştirmedeki yol göstericiliği, eğitim programlarının uygulayıcısı olan öğretmenler için önemlidir. Ayrıca eğitim programları ve eğitim teknolojisi alanında çalışan araştırmacıları da yakından ilgilendirmektedir. Arpa (2017) gelişen eğitim teknolojilerinin eğitim programlarına etkisini incelediği araştırmasında çağdaş eğitim politikası, plan ve programlarının, teknolojik olanaklardan yararlanmadığı takdirde bugünün toplumsal ve bireysel ihtiyaçlarına yanıt vermesinin mümkün olamayacağını vurgulamış, eğitim programlarında yenilikçilik, üretkenlik, çok yönlülük, girişimcilik ve teknoloji okuryazarlığı gibi becerilerin yer alması gerektiğini belirtmiştir. Alan yazına bakıldığında bilişim teknolojileri ve yazılım dersi öğretim programlarında, (Elçi, 2015; Peker-Ünal, 2017; Sarıkoç ve Alpan, 2019; Tarım ve Senemoğlu, 2020), sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında (Tay, 2017; Turan ve Avcı, 2018), Türkçe dersi öğretim programlarında (Duran ve Özen, 2018); yabancı dil öğretim programında (Lam ve Wong, 2017) ve öğretim programlarının bilgi ve iletişim becerileri bölümünde (Hague ve Payton, 2010) dijital okuryazarlık, dijital vatandaşlık öğeleri içeren araştırmalarla karşılaşılmaktadır. Bu çalışmada anılan araştırmalardan farklı olarak temel eğitim programları dijital okuryazarlık bağlamında incelenmiştir. Temel eğitim programları dersler bazında ayrı ayrı ve bütüncül bir yaklaşımla ele alınmıştır. Bu genel amaç doğrultusunda şu sorulara yanıt aranmıştır:

Temel eğitim programlarının;

(1) bağlam,

(2) kazanım,

(3) eğitim durumları ve

(4) ölçme-değerlendirme boyutunda dijital okuryazarlık becerilerine ne kadar ve nasıl yer verilmektedir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Temel eğitim programlarını dijital okuryazarlık bağlamında incelemek amacıyla gerçekleştirilen bu araştırma nitel bir model ve desende yürütülmüştür. Araştırmanın yanıt aradığı sorular yazılı materyallerin içerik ve kapsamına yönelik olduğu için doküman incelemesi yöntemiyle veri toplanmıştır. Doküman incelemesi bilimsel araştırmaların odağındaki olay ya da olguların yer aldığı yazılı metinlerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu araştırmada seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçsal bir örnekleme yöntemi olan ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Bir araştırmada gözlem birimleri belli niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesnelere ya da durumlardan oluşturulabilir. Ölçütü karşılayan birimler ise örnekleme alınır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014, s. 91). Buradaki ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu araştırmada öğretim programlarının seçiminde dikkate alınan ölçüt; ilkökul ve ortaokullarda haftada en az 3 ders saati okutulan temel derslerin (Türkçe, matematik, fen bilimleri, sosyal bilgiler, hayat bilgisi) seçilmiş olmasıdır.

Araştırmanın Veri Kaynağı

Doküman incelemesi yöntemiyle toplanan araştırmanın veri kaynağını; 2017 yılında geliştirilen 2018’de revize edilen Temel Eğitim (1-8) düzeyindeki ilkökul ve ortaokul Türkçe (1-8), matematik (1-8), sosyal bilgiler (4-7), fen bilimleri (3-8), ve hayat bilgisi dersi (1-3) öğretim programları oluşturmaktadır. Bailey’e (1982) göre dokümanlar dört aşamada analiz edilebilir: Analize konu olan veriden örneklem seçme, kategorilerin geliştirilmesi, analiz biriminin saptanması ve sayısallaştırma aşaması. Araştırmacı, çalışmaya başlamadan önce alandaki kuramlardan yola çıkarak veya kendi geliştirdiği kategoriler yoluyla işe başlayabilir. Bu kategoriler ve temalar, yapılacak doküman analizinin de temel kategorileri ve temaları olacaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 151). Bu araştırmada doküman olan öğretim programlarından örneklem seçildikten sonra kategorik olarak incelenmiştir. Araştırmanın temel kategorilerini Türkçe, matematik, fen bilimleri, sosyal bilgiler ve hayat bilgisi dersleri oluşturmuştur. Analiz birimi olarak da “kelimeler ve ilgili paragraflar” belirlenmiştir. Öğretim programları bağlam, kazanım, eğitim durumları ve ölçme-değerlendirme boyutlarına ayrılmış ve bu boyutlar dijital okuryazarlık becerisi bakımından incelenmiştir.

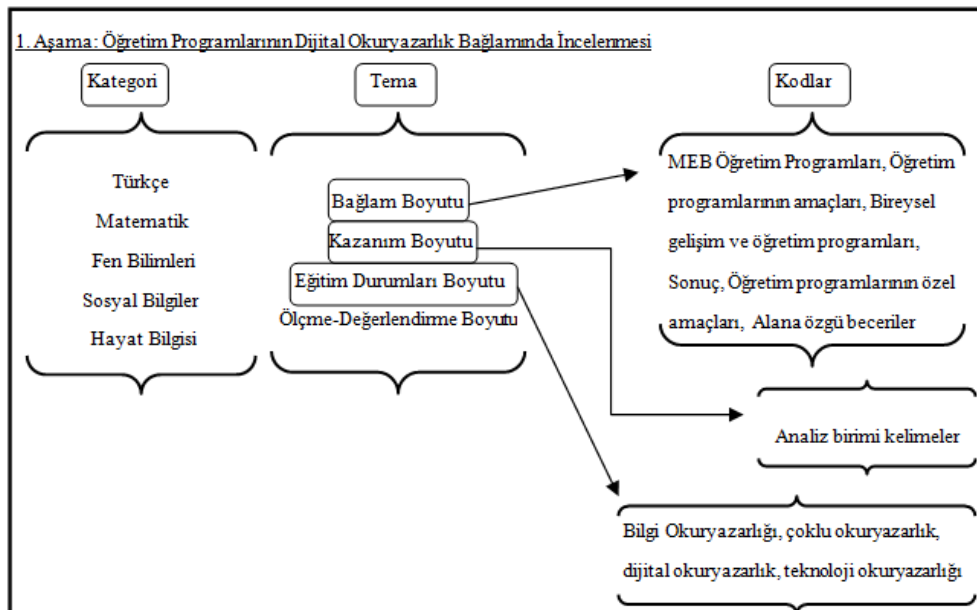
Etik Bildirim

Bu çalışmanın veri kaynağını sadece dokümanlar oluşturmaktadır. Bu nedenle bu çalışma etik kurul kararı gerektirmemektedir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verilerini oluşturan, 2017’de güncellenen 2018 yılında revize edilen temel eğitim derslerine ilişkin öğretim programlarına Millî Eğitim Bakanlığı, “Öğretim Programlarını İzleme ve Değerlendirme Sistemi” Web adresinden Eylül-Ekim 2018 tarihlerinde ulaşılmıştır (MEB, 2018a, 2018b, 2018c, 2018d, 2018e). Söz konusu öğretim programları bilgisayara indirilip dosyalanmıştır. Verilerin toplanmasında ve analizinde araştırma sorularının sırası gözetilmiştir. Türkçe, matematik, fen bilimleri, sosyal bilgiler ve hayat bilgisi derslerine ait öğretim programları dijital okuryazarlık becerisi bakımından (dijital okuryazarlık becerisinin varlığı, yer alma şekli) incelenmiş; öğretim programlarında

dijital okuryazarlık becerisi, araştırma sorularında olduğu gibi bağlam, kazanım, eğitim durumları ve ölçme-değerlendirme boyutlarında aranmıştır. Analiz birimi olarak seçilen “dijital okuryazarlıkla ilgili kelimeler ve paragraflar” bilgisayardaki kelime işlem programındaki “arabul” aracı ile taranmış ayrıca ilgili öğretim programları araştırmacı tarafından satır satır okunmuştur. İlgili kelimeler ve paragraflar yazılı olarak kayıt altına alınmıştır. Kayıt altına alınan veriler betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Betimsel analizde amaç görüşme ve gözlem sonucu elde edilen verilerin düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde okuyucuya sunulmasıdır. Veriler daha önceden belirlenmiş temalara göre sınıflandırılır, özetlenir ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 224). Verilerin analizinde sırasıyla yapılanlar şöyledir: (1) Öğretim Programlarının bağlam boyutunda gerçekleştirilen betimsel analizde öğretim programlarında yer alan bölüm başlıkları tema, derslerin öğretim programları da kategori olarak belirlenmiştir. Bu koşullar altında karşılaşılan analiz birimi kelimeler matris şeklinde tablolaştırılmıştır. Bağlam boyutu; MEB öğretim programlarının giriş kısmında yer alan öğretim programının amaçlarının, perspektifinin (değerler ve yetkinlikler), özel amaçlarının, alana özgü becerilerinin açıklandığı bölümdür. İlgili derslerin öğretim programlarında bağlam boyutunun birçok kısmı ortak yazılmıştır. (2) Öğretim programlarının kazanım boyutunda gerçekleştirilen betimsel analizde, sınıf seviyesi, derslere ait programlar; tema/ kategori olarak ve programda yer alan araştırma soruları ile ilgili kazanımların orijinal kodları da alt kod olarak kullanılmıştır. Çalışmada karşılaşılan analiz birimi kelimelerin geçtiği kazanımların orijinal kodları sınıf seviyesine ve sayısına göre matris şeklinde tablolaştırılmıştır. (3) Öğretim programlarının eğitim durumları boyutunda gerçekleştirilen betimsel analizde dijital okuryazarlık becerisi yanında, dijital okuryazarlığı dolaylı olarak kapsadığı için bilgi okuryazarlığı, çoklu okuryazarlık ve teknoloji okuryazarlığı da kod olarak belirlenmiştir. Öğretim programları da ilgili ders adlarıyla kategorilendirilmiştir. Çalışmada öğretim programlarının eğitim durumlarında belirlenen kodların bulunma sıklığını gösteren matris şeklinde tablo hazırlanmıştır. Eğitim Durumları Boyutu; Öğretim programlarında eğitim durumlarına yönelik olan “Öğrenme-Öğretme Yaklaşımı” ve “Uygulamada Dikkat Edilecek Hususlar” bölümlerini içeren kısımdır. Ölçme-değerlendirme boyutunda ise öğretim programlarında ilgili herhangi bir veriye rastlanmamıştır. Araştırma soruları doğrultusunda elde edilen veriler tablolar halinde düzenlenmiş, değerlendirmeler doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Verilerin analizi aşamaları ve bu aşamalarda oluşturulan kategori, tema, kodların oluşturulması Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1. Verilerin analizi kategori, tema ve kodların oluşturulmasına ait şema.

Şekil 1’de görüldüğü gibi verilerin analizinde öğretim programları dersler bağlamında kategorilendirilmiş, Tema olarak da araştırmanın alt problemini oluşturan öğretim programı boyutlarına yer verilmiştir. Her bir boyuta ait kodların belirlenme biçimi de Şekil 1’de görülmektedir.

Geçerlik ve Güvenirlilik

Dijital okuryazarlıkla ilgili analiz birimi 55 kelimenin üç Bilgisayar ve Öğretim teknolojileri uzmanının görüşleri alınarak belirlenmesi araştırmanın geçerliğini artırmıştır. Ayrıca betimsel analizlerde iki kodlayıcıdan birlikte çalışmıştır. Miles ve Huberman formülü [Güvenirlilik = Görüş Birliği/(Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)] kullanılarak hesaplanan kodlayıcılar arasındaki iç tutarlılık % 95 bulunmuştur. Kodlayıcılar arası görüş birliğinin en az % 80 olması beklenmektedir (Miles ve Huberman, 1994).

Bulgular

Araştırmada elde edilen bulgular; çalışmanın amaç ve problemini destekler nitelikte ve bütünlüğü koruyacak biçimde ilgili tablo, şekil, grafik veya resimlerle açıklanmalıdır.

Öğretim Programlarının Bağlam Boyutunda Dijital Okuryazarlık Becerileri

Dijital okuryazarlık becerileri; İlköğretim Türkçe (1-8), matematik (1-8), fen bilimleri (3-8), sosyal bilgiler (4-7) ve hayat bilgisi (1-3) dersi öğretim programlarının bağlam boyutu bakımından incelenmiştir. Bağlam boyutunda temalar “Millî Eğitim Bakanlığı Öğretim Programları”, “Öğretim Programlarının Amaçları”, “Öğretim Programlarının Perspektifi”, “Bireysel Gelişim ve Öğretim Programları”, “Sonuç”, “Öğretim Programının Özel Amaçları” ve “Alana Özgü Beceriler” başlıkları olarak belirlenmiştir. Bağlam boyutundaki dijital okuryazarlık becerilerine ait bulgular Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Öğretim Programlarının Bağlam Boyutunda Dijital Okuryazarlık Becerileri

Kategori Tema	Türkçe	Matematik	Fen Bilimleri	Sosyal Bilgiler	Hayat Bilgisi
	MEB Program	-	-	-	-
Amaçları	-	-	-	-	-
Perspektifi	Dijital Yetkinlik	Dijital Yetkinlik	Dijital Yetkinlik	Dijital Yetkinlik	Dijital Yetkinlik
Bireysel Gelişim ve Öğretim Programları	-	-	-	-	-
Sonuç	-	-	-	-	-
Öğretim Programının Özel Amaçları	Çoklu Medya Kaynaklarını Kullanma	-	-	Bilgi İletişim Teknolojilerini Kullanma	Bilgi İletişim Teknolojilerini Kullanma
Alana Özgü Beceriler	-	-	-	Dijital Okuryazarlık	Bilgi İletişim Teknolojilerini Kullanma

Tablo 1’e bakıldığında dijital okuryazarlık becerileri tüm derslerde “Öğretim Programlarının Perspektifi” temasında “dijital yetkinlik” olarak yer almıştır. Bu temada öğrencilerin ulusal ve uluslararası düzeyde; kişisel, sosyal, akademik ve iş hayatlarında ihtiyaç duyacakları becerileri

kapsayan yetkinliklerin “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi”nde belirlendiği ifade edilmiştir. Öğretim Programının Özel Amaçları temasında Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme becerisinin geliştirilmesinden söz edilmiştir. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında dijital okuryazarlıkla ilgili olarak öğrencileri için, “Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları” (MEB, 2018d, s. 8) ifadesine yer verilmiştir. Hayat bilgisi dersi öğretim programında ise (2018, s. 8) öğrencilerin bilgi ve iletişim teknolojilerini amacına uygun olarak kullanmasının amaçlandığı belirtilmiştir. Alana özgü beceriler temasında yalnızca sosyal bilgiler dersi öğretim programında doğrudan dijital okuryazarlık sözcüğüne yer verilmiştir. Türkçe dersi öğretim programında ise çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme becerisinin geliştirilmesinden söz edilmiştir. Hayat bilgisi dersi öğretim programında ise bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma becerisine yer verilerek dijital okuryazarlığa vurgu yapılmıştır.

Öğretim Programlarının Kazanım Boyutunda Dijital Okuryazarlık Becerileri

Öğretim programlarının kazanım boyutunda incelenen dijital okuryazarlık becerilerine ait bulgular Tablo 2’de tüm dersler bir arada Öğretim programı üzerinde yer alan kazanım kodları ile gösterilmiştir.

Tablo 2. Öğretim Programlarının Kazanım Boyutunda Dijital Okuryazarlık Becerileri

Dersler Sınıflar	Türkçe	Matematik	Fen B.	Sosyal B.	Hayat B.	Top
	İlkokul 1. Sınıf	-	-	-	-	HB.137 HB.146
İlkokul 2. Sınıf	-	M.2214 M.2221	-	-	HB245	3
İlkokul 3. Sınıf	T.3322 T.3326	-	-	-	HB.325	3
İlkokul 4. Sınıf	T.4332 T.4335	M.4413	-	SB.431		4
Ortaokul 5. Sınıf	T.5325 T.5329	M.5252 M.5312	-	SB.541 SB.542 SB.543 SB.561		8
Ortaokul 6. Sınıf	T.6332 T.6334 T.6411	-	-	-		3
Ortaokul 7. Sınıf	T.7331 T.7333T.7417	M.7341 M.7342 M.7412 M.7413	F.7111	SB.713 SB.714		10
Ortaokul 8. Sınıf	T.8331 T.8417	M.8226 M.8312 M.8314 M.8321 M.8332 M.8341 M.8342 M.8343 M.8344	F.8633	-		12
Toplam	16	18	2	7	4	45

Tablo 2'ye bakıldığında dijital okuryazarlık becerisi ile ilgili en fazla kazanımın (18) matematik dersi öğretim programında, en az kazanımın (2) ise fen bilimleri dersi öğretim programında yer aldığı görülmektedir. Sınıf seviyelerine göre dijital okuryazarlık becerisinin ele alındığı kazanım sayılarına bakıldığında en az 1.sınıf (2), en fazla ise 8. sınıfta (12) olduğu söylenebilir.

Okuryazarlık genel anlamda dil ve matematik becerisi gerektirir. Dijital okuryazarlık ise bilişsel, duyuşsal, psikomotor ve sosyal beceri gerektirir. Bu açıdan bakıldığında matematik dersi öğretim programında dijital okuryazarlık becerisi ile ilgili en fazla kazanım bulunması anlaşılır ve olağandır. Ancak dijital okuryazarlığın bilgisayar bilimleri gibi fen bilimlerinin teknik ve uygulamalı alanlarında önemli yerinin olduğu düşünüldüğünde, en az kazanımın fen bilimleri dersi öğretim programında yer almış olmasını anlamak güçtür. Bu durum ilköğretimde fen bilimlerinin daha çok Doğa Bilimleri yönüyle ele alındığını düşündürmektedir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı kazanım boyutu dijital okuryazarlık bakımından incelendiğinde üçüncü sınıftan itibaren her sınıf seviyesinde konuyla ilgili kazanımlara yer verildiği görülmektedir. İlkokul seviyesinde daha çok dijital içeriklere nasıl ulaşılacağı, söz konusu içeriklerin kavranması üzerinde durulduğu söylenebilir. Ortaokul seviyesinde ise bilgi-iletişim teknolojilerinin bilinçli ve güvenli kullanımı, sosyal medya araçlarının akademik olarak kullanılmasına dikkat çekilmiştir.

Matematik dersi öğretim programı kazanım boyutu dijital okuryazarlık bakımından incelendiğinde her sınıf seviyesinde konuyla ilgili kazanımların yer almadığı görülmektedir. İkinci, dördüncü, beşinci, yedinci ve sekizinci sınıf seviyesinde ilgili kazanımlar bulunmaktadır. Buna göre matematik dersinde dijital okuryazarlıkla ilişkili kazanımların belli bir düzen dâhilinde verilmediği, kazanımların rastgele sınıf seviyelerine yerleştirildiği söylenebilir. Kazanım açıklamalarına bakıldığında bilgi-iletişim teknolojilerinden yararlanmakla sınırlı kaldığı görülmektedir.

Fen bilimleri dersi öğretim programı kazanım boyutu dijital okuryazarlık bakımından incelendiğinde ilkokul seviyesinde konuyla ilişkili kazanımların yer almadığı, ortaokul seviyesinde ise yalnızca yedinci ve sekizinci sınıfta birer kazanımın yer aldığı görülmektedir. Yedinci sınıf kazanımında yer alan uzay teknolojileri ve uydular kapsamında dijital araçlara vurgu yapılmıştır. Sekizinci sınıf kazanımında ise güvenli internet kullanımına dikkat çekilmiştir. Temel Eğitimde beş sınıf seviyesinde yer alan fen bilimleri dersinde STEM (Bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik) uygulamaları ile mühendislik ve tasarım becerilerine yer verildiği için (Bahar, Yener, Yılmaz, Emen ve Gürer, 2018) diğer derslere göre dijital okuryazarlıkla ilgili kazanımların daha fazla olması beklenmektedir.

Sosyal bilgiler dersi öğretim programı kazanım boyutu dijital okuryazarlık bakımından incelendiğinde altıncı sınıf hariç diğer tüm sınıf seviyelerinde dijital okuryazarlıkla ilgili kazanımların yer aldığı görülmektedir. Dördüncü sınıfta teknolojik yön bulma araçlarına değinilerek aynı zamanda dijital araçlara (dijital altimetre, GPS aracı gibi) yer verilmiştir. Beşinci sınıfta yer alan kazanımlar bilinçli ve güvenli internet kullanımı ile ilgili olduğu söylenebilir. Yedinci sınıf kazanımlarında ise sosyal medyanın kültüre ve dijital teknolojilerin ekonomiye etkisine yer verilmiştir. Bu bulgulardan hareketle sosyal bilgiler dersinde diğer derslere göre daha kapsamlı yer verildiği söylenebilir. Bu durumda dersin özel amaçları arasında dijital okuryazarlığın bulunmasının etkili olduğu düşünülebilir.

Hayat bilgisi dersi öğretim programı kazanım boyutu dijital okuryazarlık bakımından incelendiğinde tüm sınıf seviyelerinde dijital okuryazarlıkla ilgili kazanımların yer aldığı görülmektedir. Birinci ve ikinci sınıf seviyesinde bilgi-iletişim teknolojilerinin bilinçli ve güvenli kullanımı ele alınmıştır. Üçüncü sınıf seviyesinde ise teknolojik ürünlerin günlük hayatımıza

katkılarına değinilmiştir. Öğretim programları arasında dijital okuryazarlık becerisiyle ilgili kazanımların yalnızca hayat bilgisi dersi öğretim programında tüm sınıf seviyelerinde yer aldığı görülmektedir. Diğer öğretim programlarında ise dijital okuryazarlık ile ilgili kazanımlar söz konusu öğretim programının kapsadığı sınıf seviyelerinin tümünde sistematik olarak yer almamaktadır.

Birinci sınıf seviyesinde yalnızca hayat bilgisi öğretim programında dijital okuryazarlık becerisi ile ilgili kazanıma yer verilmiştir. 2. sınıf seviyesinde matematik ve hayat bilgisi, 3. sınıf seviyesinde Türkçe ve hayat bilgisi, 4 ve 5. sınıf seviyesinde Türkçe, matematik ve sosyal bilgiler; 6. sınıf seviyesinde yalnızca Türkçe, 7. sınıf seviyesinde ise Türkçe, matematik, fen bilimleri ve sosyal bilgiler son olarak 8. sınıf seviyesinde Türkçe, matematik ve fen bilimleri dersi öğretim programında dijital okuryazarlık becerisiyle ilgili kazanımlara yer verildiği görülmektedir.

Öğretim Programlarının Eğitim Durumları Boyutunda Dijital Okuryazarlık Becerileri

Türkçe, matematik, fen bilimleri, sosyal bilgiler ve hayat bilgisi dersi öğretim programı eğitim durumları boyutu dijital okuryazarlık becerileri açısından incelenmiştir. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda eğitim durumları boyutunda "Öğrenme-Öğretme Yaklaşımı" başlığı altında dijital okuryazarlığa dair birtakım önerilerde bulunulmuştur.

Dersin işlenişinde ve uygulamalarda görsel iletişim araçlarına yer verilmeli; slayt, bilgisayar, televizyon, etkileşimli tahta, internet, EBA içerikleri vb. etkin olarak kullanılmalıdır. Teknolojik araç ve gereçler kullanılırken gizlilik, bütünlük ve erişilebilirlik göz önüne alınmalı ve internetin güvenli kullanımı konusunda gerekli uyarılar yapılmalı ve tedbirler alınmalıdır. Dijital kaynakların, özellikle internette indirilen materyallerin kullanımında intihal yapılmamalı, etik kurallara ve telif haklarına uyulmalıdır (MEB, 2018e, s. 9).

Türkçe Dersi öğrenme-öğretme sürecinde işlenmesi ve öğretim materyallerinde yer verilmesi belirtilen konu önerileri bölümünde "Bilim ve Teknoloji", "Çocuk Dünyası" ve "Okuma Kültürü" konuları dışında dijital okuryazarlığa yer verilmemiştir. Çocuk Oyunları kapsamında "dijital oyunlar" konusuna yer verilerek dijital okuryazarlığa doğrudan değinilmiştir. Bilim ve Teknoloji kapsamında "bilişim okuryazarlığı" ve "teknoloji" konusu önerilerek dijital okuryazarlığa dolaylı olarak yer verilirken "Okuma Kültürü" kapsamında ise dijital okuryazarlığa doğrudan yer verilmiştir.

Bilgi okuryazarlığı, çoklu okuryazarlık, dijital okuryazarlık, dil sevgisi, edebî şahsiyetler, e-kitap, eleştirel okuryazarlık, kitapevi, kitaplar, kütüphaneler, metinlerarasılık, okuma alışkanlığı, okuma serüveni, okumasevgisi, okur kimliği, sözlük kültürü, süreli yayınlar, teknoloji okuryazarlığı, yaratıcı okuma, yazılı kültür, z-kitap, z-kütüphane vb. (MEB, 2018e, s. 16-17).

Türkçe Dersi Öğretim Programı eğitim durumları boyutunda dijital okuryazarlığa geniş bir şekilde yer verildiği söylenebilir. Öğretmenler dijital okuryazarlık becerisi ile ilgili konularda detaylı olarak yönlendirildiği açıkça görülmektedir.

Fen bilimleri dersi öğretim programı eğitim durumları boyutunda mühendislik ve tasarım becerilerinin kazandırılmasına yönelik faaliyetlerde teknolojinin fen ve mühendislik alanıyla bütünleştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ülkemizin bilimsel araştırma ve teknolojik gelişme kapasitesini arttırmaya etkisi bakımında öğrencilerin fen, teknoloji ve mühendislik uygulamalarına yönelik yaşantı geçirmelerinin öneminden bahsedilmiştir. Ayrıca öğretmenlerden beklenen rolün öğrencilere fen, teknoloji ve mühendisliğin bütünleştirilmesi için rehberlik yapma; öğrencileri üst ürün geliştirme, buluş ve inovasyon yapabilme seviyesine ulaştırmak olduğu belirtilmiştir.

Sosyal bilgiler dersi öğretim programı eğitim durumları boyutunda dijital okuryazarlığa doğrudan değinilmiştir.

Son yıllarda dijital teknolojiye bağlı olarak vatandaşlık hak ve sorumluluklarıyla ilgili yeni durumlar (dijital vatandaşlık, e-Devlet, sanal ticaret, sosyal medya vb.) ve birtakım sorunlar (dijital bölünmüşlük, kimlik hırsızlığı, kişisel bilginin gizliliği, siberdolandırıcılık, siber zorbalık vb.) ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin dijital vatandaşlık yeterliliklerini geliştirmek amacıyla konuyla ilgili ders içi ve ders dışı etkinliklere yer verilmelidir (MEB, 2018d, s. 10).

Sosyal bilgiler dersi öğretim programının özel amaçlar ve beceriler bölümünde de doğrudan dijital okuryazarlığa yer verildiği düşünüldüğünde dijital okuryazarlığın planlı ve bir şekilde ele alındığı söylenebilir. Öğretim Programlarının Eğitim durumları boyutunda yer alan dijital okuryazarlık becerilerine ait bulgular Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Öğretim Programlarının Eğitim Durumları Boyutunda Dijital Okuryazarlık Becerileri

Kategoriler	Türkçe	Matematik	Fen Bilimleri	Sosyal Bilgiler	Hayat Bilgisi
Temalar					
Bilgi Okuryazarlığı	✓		✓		
Çoklu Okuryazarlık	✓		✓		
Dijital Okuryazarlık	✓		✓	✓	
Teknoloji Okuryazarlığı	✓		✓		

Tablo 3'e bakıldığında eğitim durumları boyutunda Türkçe ve fen bilimleri dersi öğretim programında tüm temalara yer verildiği, sosyal bilgiler öğretim programında yalnızca dijital okuryazarlık temasına yer verildiği; hayat bilgisi ve matematik dersi öğretim programında ise hiçbir temaya yer verilmediği görülmektedir.

Öğretim Programlarının Ölçme-Değerlendirme Boyutunda Dijital Okuryazarlık Becerileri

Tüm derslerin ölçme-değerlendirme boyutunu içeren bölümün ortak yazıldığı görülmüştür. "Öğretim Programlarında Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımı" başlığı altında yazılan bu bölümde doğrudan veya dolaylı olarak dijital okuryazarlığa ilişkin herhangi bir veriye ulaşılmamıştır. Bu bölümde sıralanan ilkeler arasında ölçme ve değerlendirme çalışmalarında kazanım ve açıklamaların sınırları esas alınması gerektiği belirtilmiştir. Araştırma kapsamına alınan derslerin öğretim programlarında dijital okuryazarlıkla ilgili kazanımların varlığı düşünülürse dijital okuryazarlık ve bununla ilgili becerilerin ölçülmesini sağlayacak etkinliklere programlarda yer verilmesi beklenebilir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Temel eğitim programlarının dijital okuryazarlık bağlamında incelenmesi konulu çalışmada Türkçe, matematik, fen bilimleri, sosyal bilgiler ve hayat bilgisi dersi öğretim programlarının bağlam boyutunda dijital okuryazarlık becerisinin "dijital yetkinlik" olarak yer almasının; Millî Eğitim Bakanlığının bireyin ve toplumun ihtiyaçlarını göz önünde bulundurduğunu düşündürmektedir. Benzer olarak Erkmen ve Bakar (2018) güncellenen öğretim programlarında dijital yetkinlik konusu önceki programlarla karşılaştırdıklarında kazanım ve açıklamalar boyutunda %28'lik bir artış oranıyla daha fazla yer aldığını gözlemlemişlerdir. Gül'ün (2018) "Cumhuriyetten Günümüze İlkokul Eğitim Programları ve İnovatif Etkisinin İncelenmesi" adlı çalışması da bu sonuca benzerdir. Nitekim araştırma sonucunda eğitim programlarının dönemin koşullarına ve ihtiyaçlarına göre uyarlandığı bununla beraber her programın bir önceki programdan daha ileri olduğu görülmüştür. Geçgel, Kana ve Eren ise (2020) çalışmalarında Covid-19 salgını sürecinde dijital yetkinlik açısından öğretmenlerin, öğrencilerin, kitapların yanısıra programların da yeniden değerlendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşmışlardır.

Öğretim programlarının tamamının kazanım boyutunda doğrudan veya dolaylı olarak dijital okuryazarlık becerilerinin varlığı tespit edilmiştir. Türkçe ve sosyal bilgiler dersi öğretim programında diğer öğretim programlarına göre dijital okuryazarlığa yönelik daha fazla kazanıma yer verilmiştir. Bu sonuç Türkçe Öğretim Programı'nda "Okuma Kültürü" temasında, sosyal bilgiler öğretim programında ise "Özel Amaçlar ve Temel Beceriler" temasında dijital okuryazarlığın doğrudan vurgulanmasıyla açıklanabilir. Kurudayıoğlu ve Soysal (2018) çalışmalarında 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar) kazanımlarının dijital yetkinliğe uygunluğunu incelemişlerdir. Araştırma sonucunda Türkçe dersi öğretim programı kazanımlarında dijital yetkinliğe yer verildiğini, ancak kazanımların dağılımında beceri alanları ve sınıf düzeyleri bakımından dengeli bir dağılıma rastlanmadığını belirtmişlerdir. Turan ve Avcı (2018), 2018 sosyal bilgiler öğretim programını dijital vatandaşlık bakımından incelemişlerdir. Programda yer alan 27 beceriden 16'sının dijital vatandaşlıkla ilişkilendirilebileceğini bu saptamayı önemli bir bulgu olarak değerlendirmişlerdir. Bu araştırmada yer verilmeyen konuyla ilişkisinin daha yakın olduğu düşünülen Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi Öğretim Programında da dijital okuryazarlık ve dijital vatandaşlık gibi kazanımlara orta düzeylerde yer verildiği saptanmıştır (Elçi, 2015; Peker-Ünal, 2017).

Hayat bilgisi dersi öğretim programında her sınıf seviyesinde düzenli olarak dijital okuryazarlık becerisini içeren kazanımlar tespit edilmiştir. Buna göre hayat bilgisi dersi ilkokul 1, 2 ve 3. sınıflarda okutulduğu için öğrencilerin küçük yaşlardan itibaren dijital okuryazarlıkla tanıştığının kabullenildiği ve bu doğrultuda dijital teknolojilerin bilinçli-güvenli kullanımının hedeflendiği söylenebilir. Fen bilimleri dersi öğretim programı dijital okuryazarlık bağlamında en az kazanımın yer aldığı programdır. İlkokul 3 ve 4, ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda okutulan fen bilimleri dersinde yalnızca iki kazanım bulunmaktadır. Ancak fen bilimleri dersi öğretim programında 3. sınıf hariç diğer tüm sınıf seviyelerinde "Fen, Mühendislik ve Girişimcilik Uygulamaları" kapsamında öğrencilerden yıl içerisinde uygulamalar yapması ayrıca günlük hayat ihtiyaçlarını gidermeye yönelik teknolojiler üretilmesini gözetilen bir yaklaşımın benimsendiği belirtilmiştir. Buna göre öğrencilerin belirtilen uygulamaları (özellikle mühendislik), teknolojik ürünleri tasarlayıp yapabilmeleri temel bazı becerilere sahip olmaları gerekmektedir. Bu beceriler arasında dijital okuryazarlık becerisinin yer alması gerekliliği tartışılmaz bir gerçekliktir. Bu durumda fen bilimleri öğretim programının kazanım boyutu ile bağlam, eğitim durumları boyutu arasında dijital okuryazarlık bakımından bir çelişki söz konusudur.

Sınıf seviyelerine göre dijital okuryazarlık becerisiyle ilgili kazanımların durumuna bakıldığında yalnızca hayat bilgisi dersi öğretim programlarında tüm sınıf seviyelerinde söz konusu kazanımların yer aldığı diğer derslerin öğretim programlarında ise ilgili dersin okutulduğu bütün sınıf seviyelerinde dijital okuryazarlık becerisiyle ilgili kazanımlara rastlanılmamıştır. Kazanımlar dengesiz bir dağılım göstermektedir. Bu anlamda ilgili kazanımlar tüm sınıf seviyelerinde aşamalı ve gittikçe derinleşen, genişleyen bir şekilde verilmelidir. Ayrıca aynı sınıf seviyesinde farklı dersler arasında disiplinler arası bir yaklaşımla dijital okuryazarlık beceri ele alınmalıdır. Süral ve Girmen (2019) çalışmalarında hayat bilgisi dersinde dijital bir değerlendirme aracı geliştirmiş ve uygulama sürecini betimlemişlerdir. Bu süreçte yapılan değerlendirmeye göre, öğrenciler teknolojiyi kullanma yönünde sorunlar yaşadıklarını ve aynı zamanda da bu süreçten keyif aldıklarını belirtmişlerdir. Bu sonuç araştırma sonuçlarını ve yorumları desteklemektedir.

Fen bilimleri, türkçe ve sosyal bilgiler dersi öğretim programı eğitim durumları boyutunda dijital okuryazarlık becerisine yer verilirken matematik ve hayat bilgisi dersi öğretim programında dijital okuryazarlıkla ilgili herhangi bir veriye yer verilmemiştir. Hayat bilgisi ve matematik derslerinin

kazanımlarında dijital okuryazarlıkla ilgili konuların yer aldığı göz önüne bulundurulduğunda eğitim durumları boyutunda birtakım yönlendirmelerin bulunmaması eksikliklerdir. Türkçe ve fen bilimleri öğretim programı eğitim durumları boyutunda dijital okuryazarlığın yanı sıra bilgi okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı ve çoklu okuryazarlığa yer verilmiştir. Tüm programlar içinde eğitim durumları boyutunda diğer boyutlara oranla dijital okuryazarlık becerilerine daha çok yer verildiği görülmektedir. Ders olarak bakıldığında da sosyal bilgiler dijital okuryazarlık becerisi bakımından öğretim programlarında öne çıkmaktadır. Direkçi, Akbulut ve Şimşek (2019) Çalışmalarında Türkçe dersi öğretim programını incelemişlerdir. Programda yer alan kazanımların dijital ortamları sadece anlama ve paylaşma için değil, bir üretim ortamı olarak yansıtılmasının önemi üzerinde durmuşlardır. Benzer olarak öğretmen ve öğrencilerin ihtiyaçlarına göre hazırlanan “Eğitim Bilişim Ağı”nın dijital birçok içerik ve çeşitli portalden oluştuğu ve sürekli güncellendiği düşünüldüğünde, eğitim durumlarında diğer deyişle öğrenme-öğretme sürecinde etkili olarak kullanımı yönünde tüm programlarda yer verilmesi beklenebilir. Eryılmaz ve Uluyol (2015) da “21. Yüzyıl Becerileri Işığında FATİH Projesi Değerlendirmesi” adlı çalışmalarında benzer yoruma ulaşmışlardır.

Ölçme-değerlendirme boyutunda doğrudan veya dolaylı olarak dijital okuryazarlığa ilişkin herhangi bir veriye ulaşılmamıştır. Bu boyutta sıralanan ilkeler arasında ölçme ve değerlendirme çalışmalarında kazanım ve açıklamaların sınırlarının temel alınması gerektiği belirtilmiştir. Araştırma kapsamına alınan derslerin öğretim programlarında dijital okuryazarlıkla ilgili kazanımların varlığı düşünüldüğünde dijital okuryazarlık ve bununla ilgili becerilerin ölçülmesini sağlayacak etkinliklere programların ölçme - değerlendirme boyutunda yer verilmesi beklenebilir.

Temel eğitim programlarının dijital okuryazarlık bağlamında incelenmesi konulu çalışmanın sonucu genel olarak şöyle özetlenebilir: Tüm programların bağlam boyutunda “dijital yetkinlik” olarak geçen dijital okuryazarlık becerisi yalnızca sosyal bilgiler dersi öğretim programında beceri olarak yer almaktadır. Kazanım boyutunda doğrudan dijital okuryazarlık becerisinin ele alındığı ders sosyal bilgilerdir. Diğer derslerde ise genel kazanım açıklamalarında dijital okuryazarlık becerinin ele alındığı görülmektedir. Eğitim durumları boyutunda Türkçe, fen ve sosyal bilgiler dersi öğretim programında dijital okuryazarlık becerisine değinilmiştir. Ölçme-değerlendirme boyutunda konuyla ilgili veri elde edilememiştir. Tüm programlar içinde eğitim durumları boyutunda diğer boyutlara oranla dijital okuryazarlık becerilerine daha çok yer verildiği görülmektedir. Ders olarak bakıldığında da sosyal bilgiler dijital okuryazarlık becerisi bakımından öğretim programlarında öne çıkmaktadır. Bağlam, kazanım ve eğitim durumları boyutu birlikte ele alındığında dijital okuryazarlık bakımından öğretim programlarının yeterli olmadığı ayrıca dijital okuryazarlık becerisinin; öğretim programlarının bağlam, kazanım, eğitim durumları ve ölçme-değerlendirme boyutlarında tutarlı, birbirini destekleyecek bir şekilde ele alınmadığı söylenebilir. Burul’un (2018) araştırmasında öğretmenlerin genel olarak öğretim programına bağlılıklarının yüksek düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır. Buna göre öğretmenler tarafından 21. yüzyıl becerileri kapsamında anılan (Günüç, Odabaşı ve Kuzu, 2013) dijital okuryazarlık becerisi kazandırılmak isteniyorsa öncelikle öğretim programlarında bu beceriye yer verilmesi gerekmektedir. Bu görüşü Simpson ve Obdalova (2014) ile Yamaç’ın (2018) araştırmaları da desteklemektedir.

Araştırma sonuçlarına göre geliştirilen öneriler şöyledir: Program geliştirme uzmanları ya da öğretim programı tasarımcıları, bağlam, kazanım, eğitim durumları ve ölçme-değerlendirme gibi programın sistematik yapısını oluşturan boyutlarda dijital okuryazarlık becerisine dengeli biçimde yer verebilirler. Öğretim programlarının ölçme-değerlendirme boyutunda kazandırılması hedeflenen dijital okuryazarlık ve diğer becerilerin ölçülmesiyle ilgili genel bir çerçeve oluşturulabilir. Öğretmen, öğrenci ve velilerin dijital okuryazarlık becerilerini ve bu beceriyi geliştiren koşulları betimleyici

araştırmalar yapılabilir. Zümre öğretmenler kurulu toplantı kararları, ortaöğretim seviyesindeki öğretim programları dijital okuryazarlık, eğitim teknolojileri bağlamında incelenebilir.

Kaynaklar

- Arpa, M. (2017). Gelişen eğitim teknolojilerinin eğitim programlarına etkisi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 128-135.
- Bahar, M., Yener, D., Yılmaz, M., Emen, H. ve Gürer, F. (2018). 2018 fen bilimleri öğretim programı kazanımlarındaki değişimler ve fen teknoloji matematik mühendislik (STEM) entegrasyonu. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 702-735.
- Bailey, K. D. (1982). *Methods of social research* (2. Basım.). New York: The Free.
- Bates, A. W. (2002). *Managing technological change: Strategies for college and universities*. CA: Jasley Bass.
- Burul, C. (2018). Öğretmenlerin eğitim programı tasarım yaklaşımı tercihlerinin öğretim programına bağlılıklarıyla olan ilişkisinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Direkçi, B., Akbulut, S. ve Şimşek, B. (2019). Türkçe dersi öğretim programı (2018) ve ortaokul Türkçe ders kitaplarının dijital okuryazarlık becerileri bağlamında incelenmesi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(16), 797-813.
- Duran, E. ve Özen, N. E. (2018). Türkçe derslerinde dijital okuryazarlık. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 3(2), 31-46.
- Elçi, C. A. (2015). *Bilişim teknolojileri ve yazılım dersi öğretim programına yönelik öğrenci görüşlerinin dijital vatandaşlık bağlamında incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erişti, B. (2010). Eğitimde dönüşümler. F. Odabaşı (Ed.), *Bilgi ve iletişim teknolojileri ışığında dönüşümler içinde* (s. 1-18). Ankara: Nobel.
- Ekmen, C. ve Bakar, E. (2018). İlköğretimde öğretim programları ve ders kitaplarında dijital yetkinliğin yeri. *Milli Eğitim Dergisi*, 48(221), 5-35.
- Eryılmaz, S. ve Uluyol, Ç. (2015). 21. yüzyıl becerileri ışığında fatih projesi değerlendirmesi. *GEFAD*, 35(2), 209-229.
- Eshet, Y. (2004). Digital literacy: A conceptual framework for survival skills in the digital era. *Journal of Educational Multimedia and Hypermedia*, 13(1), 93-106.
- Gardner, H. ve Davis, K. M. (2014). *App kuşağı* (Ü. Şensoy, Çev.). İstanbul: Opimist.
- Geçgel, H., Kana, F. ve Eren, D. (2020). Türkçe eğitiminde dijital yetkinlik kavramının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(3), 886-904.
- Genç, S. Z. ve Eryaman, M. Y. (2015). *Değişen değerler ve yeni eğitim paradigması*. Ankara: PegemA.
- Gül, U. (2018). *Cumhuriyetten günümüze ilköğretim eğitim programları ve inovatif etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Günüç, S., Odabaşı, H. F. ve Kuzu, A. (2013). 21. yüzyıl öğrenci özelliklerinin öğretmen adayları tarafından tanımlanması: Bir Twitter uygulaması. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 9(4), 436-455.
- Hague, C. ve Payton, S. (2010). *Digital literacy across the curriculum*. <https://www.nfer.ac.uk/media/1770/futl06.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Kemp, S. (2020) *Digital in 2020: 3,8 Billion people use social media*. <https://wearesocial.com/blog/2020/01/digital-2020-3-8-billion-people-use-social-media> sayfasından erişilmiştir.
- Kurt, A. A. (2010). Okuryazarlıkta dönüşümler. F. Odabaşı (Ed.), *Bilgi ve iletişim teknolojileri ışığında dönüşümler* içinde (s. 81-102). Ankara: Nobel.
- Kurudayıoğlu, M. ve Soysal, T. (2018). 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın dijital yetkinlik bakımından incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (54), 184-199.
- Lam, C. ve Wong, C. (2017). Challenges for digital literacy in English curriculum. *Teach4DH@GSCL* içinde (s. 32-36). <http://ceur-ws.org/Vol-1918/lam.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. (2. Basım). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018a). *Fen bilimleri dersi öğretim programı*. <http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> sayfasından erişilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018b). *Hayat bilgisi dersi öğretim programı*. <http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> sayfasından erişilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018c). *Matematik dersi öğretim programı*. <http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> sayfasından erişilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018d). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. <http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> sayfasından erişilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018e). *Türkçe dersi öğretim programı*. <http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> sayfasından erişilmiştir.
- Oblinger, D. G. ve Oblinger, J. L. (2005). *Educating the net generation*. <https://www.educause.edu/ir/library/pdf/pub7101.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Palfrey, J. ve Gasser, U. (2008). *Born digital: Understanding the first generation of digital natives*. New York: Basic.
- Pedró, F. (2006). *The new millennium learners: Challenging our views on ICT and learning*. <https://www.oecd.org/edu/cei/38358359.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Peker-Ünal, D. (2017). Bir öğretim programındaki dijital vatandaşlık öğeleri ve ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık öğelerine sahip olma durumları. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5, 180 – 195.
- Prensky, M. (2001a). Digital natives, digital immigrants Part – 1. *On the Horizon*, 9(5), 1-6.
- Prensky, M. (2001b). Digital natives, digital immigrants Part – 2: Do they really think differently? *On the Horizon*, 9(6), 1-6.

- Sarıkoz, A. ve Bangir-Alpan, G. (2019). Öğrenci ve öğretmen bakış açısıyla bilişim teknolojileri ve yazılım dersi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(4), 1595-1607.
- Simpson, R. ve Obdalo, A. O. (2014). New technologies in higher education – ICT skills or digital? *Social and Behavioral Sciences*, 154, 104 – 111.
- Stephens, M. ve Keqiang, R. X. (2014). Using a framework of 21st century competencies to examine changes between China's 2001 and 2011 Mathematics curriculum standards for basic education. *Journal of Mathematics Education*, 5(2), 9 – 15.
- Süral, İ. ve Girmen, P. (2019). Hayat bilgisi dersinde dijital bir değerlendirme. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 289-304.
- Tarım, B. ve Senemoğlu, N. (2020). Türkiye ve gelişmiş ülkelerin bilişim teknolojileri öğretim programlarının benzer ve farklı özellikleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (56), 292-325.
- Tay, B. (2017). 2005 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile 2017 sosyal bilgiler dersi taslak öğretim programının karşılaştırması. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 8(27), 461-487.
- Turan, S. ve Avcı, K. E. (2018). 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın dijital vatandaşlık bağlamında incelenmesi. *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 1(1), 28-38.
- Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinin Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (2015). *T.C. Resmi Gazete*, 29537, 19 Kasım 2015.
- Voogt, J. ve Roblin, N. P. (2012). A comparative analysis of international frameworks for 21st century competences: Implications for national curriculum policies. *Journal of Curriculum Studies*, 44(3), 299-321.
- Yamaç, A. (2018). Yeni okuryazarlığa genel bir bakış: karar alıcılar, araştırmacılar ve öğretmenler için bazı öneriler. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 11(3), 383-410.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

Yazarların Katkı Oranı Beyanı

Araştırmanın tasarlanması, verilerin toplanması, analizi, raporlanması makaleye dönüştürülmesi süreçlerine her iki yazar aktif olarak katılmıştır. Yayın sürecinin takibi ise ikinci yazar tarafından yapılmıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Bu çalışmada herhangi bir kurum, kuruluş ya da kişiden destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı

Araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

Etik Bildirim

Bu çalışmanın veri kaynağını sadece dokümanlar oluşturmaktadır. Bu nedenle bu çalışma etik kurul kararı gerektirmemektedir.